

2. Non-financial reporting EU rules require large companies to publish regular reports on the social and environmental impacts of their activities. URL://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en

УДК 657.1

Хорунжак Н.М.,
д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОБЛІК В СФЕРІ ОСВІТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Освітня галузь є важливою складовою української економіки, яка формує її трудову ресурсну базу. Так чи інакше, кожна складова освіти має свій вплив на цей показник. Попри певну завуальованість прямого впливу окремих складових сфери освіти (наприклад, дошкільних закладів чи загально-освітніх шкіл) на нього, в комплексі, вони визначають не просто рівень освіти в державі, а формують якість і професійність її фахівців. На вагомість освіти вказує той факт, що в державному бюджеті на 2021 рік Міністерству освіти і науки України передбачені видатки обсягом 139,5 млрд грн, що на 26,6 млрд грн більше, ніж у 2020 році. В основному це кошти на збільшення заробітної плати з 1 січня на 20% та з 1 грудня 2021 року – на 8,4%. Із зазначеної суми загальнодержавні видатки (субвенції) становлять 103,7 млрд грн, що на 20,1 млрд грн більше, ніж торік [3]. Увага до освіти завжди є пріоритетом для розвинених країн. Звичайно, на їх фоні наведені вище дані є далеко не ідеальними, однак навіть маленькі зрушення здатні забезпечувати певні переваги та сприяти розвитку освітнього процесу. Попри складність формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, прописаної відповідною урядовою постановою [7], наразі сформовано новий механізм фінансування освіти, а також змінено засади функціонування й управління низкою її закладів, що пов'язано з адміністративною реформою та створенням територіальних громад. В таких умовах також суттєво змінюється не лише система управління освітою, а й підхід до здійснення обліку. Загалом організація обліку в сфері освіти в умовах модернізації супроводжується потребою адаптації не лише до уведених національних бухгалтерських стандартів для державного сектору, а й врахування реорганізаційних змін, пов'язаних з децентралізацією.

Бенько І. та Сісюк С. зауважують, що залучення закладів освіти до сфери ринкових відносин привело до активного розширення напрямів підприємницької діяльності в даному секторі економіки, що зумовило підвищення вимог до системи обліку як інформаційної бази управління [1, с.147]. Таким чином однією з проблем, що ініціює процес дослідження шляхів

удосконалення системи обліку є дефіцит фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ, який вимагає максимального використання усіх можливих важелів економічно обґрунтованого зниження їхніх видатків [8, с. 397]. Дугою, не менш вагомою причиною актуалізації досліджень проблем удосконалення обліку є реформування його методологічних і організаційних засад [2, с. 16].

Відповідно до прийнятих урядових рішень, новій системі адміністративно-територіального устрою базового рівня притаманні низка інноваційних характеристик, в тому числі, тих, що стосуються освіти. Зокрема, до децентралізації та створення територіальних громад, керівництво сільськими і селищними закладами освіти здійснювали відділи освіти районних державних адміністрацій. Будучи складовою вертикалі державної виконавчої влади вони повною мірою несли відповідальність за всі організаційні та ресурсні (в тому числі фінансові та кадрові) питання. Тепер підходи до управління та фінансування закладів освіти суттєво змінилися. Зокрема, згідно ст. 103 Бюджетного кодексу України освітня субвенція передбачена лише на оплату праці педагогічних працівників, які надають повну загальну середню освіту, у тому числі у закладах професійно-технічної та вищої освіти [4].

Крім цього, Бюджетним кодексом України визначено, що видатки на функціонування установ і закладів, які перебували у спільній власності районних рад з 1 січня 2021 року плануються та здійснюються з бюджетів територіальних громад, на територіях яких вони розміщені [4]. З іншого боку, витрати на утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти, з урахуванням припису статті 43 Закону України «Про загальну середню освіту», фінансуються за рахунок коштів засновника (засновників) цих закладів. Автономія органів місцевого самоврядування, на відміну від існуючої до децентралізації системи управління через відділи освіти районних державних адміністрацій, дає змогу повною мірою виконувати на місцях усі управлінські дії й забезпечувати краще функціонування освітніх закладів. Однак на відміну від відділів освіти районних державних адміністрацій, які функціонували тривалий час як складові вертикалі державної виконавчої влади та набули великого досвіду з питань управління освітою, органи місцевого самоврядування такого досвіду не мають. Це, наразі, серйозний виклик як для самих органів місцевого самоврядування територіальних громад, так і для новоутворених в них відділів освіти і їх фахівців. Окрім того, зміна підходів у фінансуванні освіти ставить перед органами місцевого самоврядування разом з отриманням відповідних бюджетних преференцій нові виклики та управлінські повноваження щодо взяття на себе складних завдань, пов'язаних з організацією ведення обліку в сфері освіти. Донедавна облік виконання кошторису освітніх закладів вели централізовані бухгалтерії, що були створені при управліннях освіти. Певним чином це дозволяло оптимізувати витрати бюджетних коштів, оскільки не потрібно було утримувати бухгалтерії (бухгалтерські служби) кожного закладу освіти. Згідно чинних зараз приписів здійснення бухгалтерського обліку в закладі загальної середньої освіти визначається керівником відповідно до

законодавства. За його рішенням бухгалтерський облік може здійснюватися самостійно закладом освіти або через централізовану бухгалтерію [5, с.7]. При цьому є низка особливостей, які слід врахувати, щоб не лише сформувати ефективну облікову систему й дотриматися чинних приписів, а й отримувати від неї якісну інформацію для обґрунтованих управлінських рішень.

Основним досить специфічним моментом є те, що при територіальних громадах створюється орган управління освітою, який не лише має бути юридичною особою, а й головним розпорядником бюджетних коштів. Своєю чергою це автоматично вимагає організації й ведення бухгалтерського обліку, що визначено ст. 22 Бюджетного кодексу України [4]. Щодо вирішення цього завдання можливі щонайменше два альтернативні варіанти: 1) формування власної бухгалтерської служби (з певними засторогами й вимогами, зокрема щодо посадових осіб); 2) організація взаємовідносин з питань ведення обліку з централізованою бухгалтерією (умови та зміст взаємозв'язку суб'єктів освіти з цією інституцією в результаті децентралізації суттєво змінилися).

Загалом логічно та економічно доцільно вирішувати питання щодо ведення обліку в сфері освіти територіальних громад через використання досвіду централізованих бухгалтерій з усіма необхідними поправками, які мають бути враховані згідно чинних нормативно-правових норм. Але альтернатива в організації обліку, пов'язана з потребою прийняття рішення щодо вибору самостійного ведення обліку закладом освіти (ввівши до штатного розпису посаду бухгалтера) чи через централізовану бухгалтерію (уклавши відповідний договір про ведення обліку), яке покладається на керівника освітнього закладу, також вимагає відповідних обґрунтувань, в тому числі економічних. Наразі такі методичні оцінки не практикуються і загалом не розроблені. Однак вони безумовно необхідні, адже, наприклад, при організації обліку в освітньому закладі для роботи бухгалтера неминучою є закупівля відповідного технічного й програмного забезпечення, а також інших засобів. До слова, питання участі освітніх закладів територіальних громад в закупівлях на основі тендерів також вимагає деталізації, наукових досліджень і відповідних нормативних й інструктивних роз'яснень. В перспективі такі напрями наукових пошукувань дозволять вирішити низку проблемних питань, пов'язаних з функціонуванням закладів освіти і ефективністю використання бюджетних коштів.

Література

1. Бенько І. Д., Сисюк С. В. Організація обліку фінансового забезпечення закладів освіти. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 11(4). С. 147-150.

2. Бенько, І. Д., Хорунжак Н. М., Гуцайлюк Л. О. Проблеми оплати праці та шляхи їх вирішення. Вісник Технологічного університету Поділля. 2002. Ч. 2, т. 2. С. 16-20.

3. Бюджет МОН на 2021 рік: майже 140 млрд грн для розвитку освіти і науки. Пресслужба Міністерства освіти і науки України. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/news/byudzhet-mon-na-2021-rik-majzhe-140-mlrd-grn-dlya-rozvitku-osviti-i-nauki>.

4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 15.12.2020 р. №1081-IX.

5. Огляд законодавства у сфері освіти щодо повноважень та обов'язків органів місцевого самоврядування. Результати децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/182/osvita.pdf>

6. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 р. №1082-IX (в редакції від 01.05.2021 р.).

7. Формула розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами: Постанова Кабінету міністрів України від 27.12.2017 р. №1088.

8. Хорунжак Н.М. Модель системи внутрішнього контролю витрат бюджетних установ на надання послуг. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 9-1. Ч. 3. С. 213-217.

УДК 657

Хоча Н.В.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Поширення пандемії COVID-19 стало серйозним викликом як для роботодавців, так і для найманих працівників. Запровадження Постановою КМУ «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19» № 211 від 11.03.2020 року[5] карантинних обмежень, що в першу чергу вимагали соціального дистанціювання працівників, змусило роботодавців надавати їм щорічні основні та додаткові оплачувані відпустки, відпустки без збереження заробітної плати, оголошувати простої або вдаватися до кардинальних заходів – звільнення працівників.

Значно краще становище мали працівники, які не були пов'язані з виробничими процесами та могли працювати дома дистанційно або за гнучким графіком. Внаслідок цього масового поширення набули надомна та дистанційна робота, що мають спільні та відмінні риси в їх організації та законодавчому регулюванні. 27 лютого 2021 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» № 1213-IX від 04.02.2021 року, внаслідок чого у новій редакції викладено ст. 60 Кодексу законів про працю України (КЗпП України) [3], що стосується віддаленої роботи.

Відповідно до ст. 60² КЗпП України, дистанційна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими